

Eperjesi Zoltán

Nemzeti szintű fejlesztési bankok

National Development Banks



Összefoglalás

Jelen tanulmányom első részében ismertetem a nemzeti fejlesztési bankok kialakulásának történetét, valamint leglényegesebb jellemzőit. Az ezt követő fejezetekben mutatom be a nemzeti fejlesztési bankok céljait, valamint működési alapelveit, különböző finanszírozásait. A nemzeti fejlesztési bankok hiánypótló szerepe megkérdőjelezhetetlen a pénzügyi szektorban, mivel olyan hosszú távú infrastrukturális projektek finanszírozását vállalják, amelyeket a kereskedelmi bankok a nagy hitelösszeg, valamint a hosszú lejárat miatt csak lényegesen rosszabb feltételek mellett nyújtanak. Ezen hiánypótló szerep nagyban hozzájárul a pénzügyi szektor belső kohéziójának erősítéséhez. A nemzeti fejlesztési bankok által nyújtott finanszírozások – mint például a támogatott hitelezés, a szindikált hitelezés, a kötvényfinanszírozás, kockázatitőke-befektetések – annak a diverzifikált, hosszú távra szabott pénzügyi termékkörnek a részei, amelyek megkerülhetetlenné teszik ezen bankok gazdasági életben betöltött szerepét. A tanulmány utolsó fejezetében részletesen mutatom be a Magyar Fejlesztési Bank gazdaságfejlesztő tevékenységét.

EPERJESI ZOLTÁN PhD-jelölt, Debreceni Egyetem, Kerpely Kálmán Doktori Iskola, pénzügyi tanácsadó, Sphaera Energy PTE Ltd. (zoltan.eperjesi76@gmail.com).

Summary

The first part of the study outlines the history of the establishment of national development banks and their most important characteristics. Then I discuss the goals, operating principles and various financing methods of national development banks. These banks unquestionably fill a gap in financial history, as they provide funding for long-term infrastructure projects that commercial banks finance under considerably worse conditions or not at all. Thus they make a major contribution to strengthening internal cohesion in the financial sector. The various forms of financing provided by national development banks – e.g. subsidized loans, syndicated loans, bond financing and risk capital financing – make them indispensable in the economy. In the last chapter of the study I discuss the economy boosting activities of the Hungarian Development Bank in detail.

A nemzeti fejlesztési bankok a 19. században kezdték meg tevékenységüket Európa néhány iparosodó államában. A 2. világháborút követően a nemzeti fejlesztési bankok jelentősége nagyon megnőtt a hosszú távú finanszírozás iránti óriási kereslet miatt. Az 1960-as évektől kezdődően a finanszírozás fajsúlya fokozatosan áttevődött az iparfejlesztésről és az importhelyettesítésről az exportfinanszírozásra, a kis- és középvállalkozások fejlesztésére, a szociális kohéziót elősegítő fejlesztésekre. A tőkepiacok liberalizációja és a megnövekedett tőkeforgalom arra készítette, kényszerítette a nemzeti fejlesztési bankokat, hogy definiálják újra küldetésüket. A német Újjáépítési Hitelintézet (KfW) például kifejlesztette a KfW iránytű programot, amely a kis- és középvállalkozásokra, lakásépítésre, környezetvédelemre, valamint a nemzetközi fejlesztésekre koncentrál. A KfW mindemellett elévülhetetlen érdemeket szerzett a német újraegyesítés finanszírozásában.

Tekintettel arra, hogy a jelentős költségvetési hiány miatt számos országnak nem áll módjában speciális pénzalapok létrehozása, amelyek forrásait a fejlesztési bankokon keresztül infrastruktúra-fejlesztésre lehet fordítani, a fejlesztési bankoknak kulcsszerepe van a magántőke felkutatásában.

Egyértelmű tény, hogy valamennyi nemzeti szintű fejlesztési bank elsődleges küldetése az adott állam hosszú távú infrastrukturális projektjeinek finanszírozása, valamint a hazai vállalkozások nemzetközi terjeszkedésének, piacszerzésének elősegítése. A SWEDFUND Nemzetközi Pénzintézet például egy olyan állami tulajdonú svéd pénzintézet, amely közvetlen tőkebefektetéseivel segíti a fejlődő országok gazdasági előmenetelét, valamint ezzel egyidejűleg a svéd vállalkozások globális pozícióinak javítását.

A közép-kelet-európai államok fejlesztési bankjainak fő jellemzője, hogy állami tulajdonban vannak, valamint infrastrukturális projekteket, a gazdasági szerkezetátalakítást, a kkv-szektor, valamint a hazai vállalkozások külpiazi terjeszkedését finanszírozzák.

A nemzeti fejlesztési bankok hiánypótló szerepe megkérdőjelezhetetlen a pénzügyi szektorban. Olyan hosszú távú infrastrukturális projektek finanszírozását vállalják, amelyeket a kereskedelmi bankok a nagy hitelösszeg, valamint a hosszú lejárat miatt vagy nem vállalnak, vagy csak lényegesen rosszabb feltételek mellett biztosítanak. Ezen hiánypótló szerep nagyban hozzájárul a pénzügyi szektor belső kohéziójának erősítéséhez.

A nemzeti fejlesztési bankok által nyújtott finanszírozások – mint például a támogatott hitelezés, a szindikált hitelezés, a kötvényfinanszírozás, kockázatitőke-befektetések – annak a diverzifikált, hosszú távra szabott pénzügyi termékkörnek a részei, amelyek megkerülhetetlené teszik ezen bankok gazdasági életben betöltött szerepét. A nemzeti fejlesztési bankok kockázatitőke-befektetései nagyban előmozdítják a kis- és középvállalati szektor innovációs fejlesztéseit, hozzájárulva ezzel a tudásalapú társadalom koncepciójának terjesztéséhez, megvalósításához. A közös állami és magánbefektetésekben (PPP-projektek) való aktív közreműködés az előbbieken nevezett banki finanszírozások mellett szintén nagyon jelentős katalizátor, üzletgeneráló funkcióval bír az adott nemzetgazdaságban.

Mindemellett nem feledkezhetünk meg a nemzeti fejlesztési bankok tanácsadási, koordinációs és coaching szerepéről sem.

**A nemzeti fejlesztési
bankok hiánypótló szerepe
megkérdőjelezhetetlen
a pénzügyi szektorban.**

A NEMZETI FEJLESZTÉSI BANKOK (NFB) KIALAKULÁSÁNAK
TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSE, VALAMINT LEGLÉNYEGESEBB JELLEMZŐIK
BEMUTATÁSA

A nemzeti fejlesztési bankok a 19. század közepén jelentek meg először Európa néhány országában. Franciaországban, Németországban és Olaszországban ipari hitelbankokat hoztak létre az iparosítás elősegítésére. Az angol iparfejlesztéshez szükséges forrást ezzel szemben a tőzsde biztosította. A brit kereskedelmi bankok elsősorban a kereskedelmi ügyleteket és a külföldi kormányokat finanszírozták. Az USA-ban szintén speciális módon történt az iparfinanszírozás. A kereskedelmi és ipari bankok látták el a mai modern fejlesztési bankok feladatait.¹ Elsődleges feladatuk az volt, hogy forrásokat biztosítsanak az olyan új, nagy haszonnal kecsegtető, de ugyanakkor kockázatos vállalkozások részére, mint például a vasútépítés. A tőzsdéken eladott kötvények és részvények biztosították a bankok forrásait. Gyakorta az egyes tagállamok bankokat hoztak létre, amelyek a kötvényeket és részvényeket elsősorban Európában értékesítették. Az összegyűjtött forrásokkal az adott állam a saját fejlesztési projektjeit finanszírozta. Az angolszász és a kontinentális iparfejlesztés eszköztárának lényegi eltérése így már nagyon régi múltra tekint vissza.

A fejlett világ nemzeti fejlesztési bankjaival egyidejűleg néhány fejlődő állam is alapított fejlesztési bankot, mint például Mexikó. A bank mindenekelőtt az észak–déli vasútvonal kiépítését finanszírozta, valamint hitelhez juttatta a mexikói pamut-, selyem-, papír- és vasipart.

A 2. világháborút követően a hosszú távú finanszírozás utáni kiapadhatatlan kereslet arra ösztönözte a kormányokat, hogy alapítsanak fejlesztési célú pénzügyi intézményeket. A nemzeti fejlesztési bankok világháborút követő evolúciójának kezdeti szakaszában még az úgynevezett „fejlesztési alapok” voltak a jellemzőek, amelyek az adott ország jegybankjánál vezettek számlát.² Ezekből a fejlesztési alapokból fejlődtek ki a fejlesztési bankok. A szakirodalom gyakran használja a fejlesztési pénzügyi intézmény fogalmát, amely a nemzeti fejlesztési bankok mellett magában foglalja a nemzeti szint alatti regionális fejlesztési bankokat és alapokat is. A fejlődő országok függetlenségük elnyerésével sorra hozták létre saját fejlesztési bankjaikat. Így jött létre 1960-ban a gaboni fejlesztési bank, 1970-ben pedig a botswanai fejlesztési társaság.

A kormányközi intézmények jelentős bővülése erőteljesen befolyásolta a fejlesztési célú finanszírozások intézményesülését. Az egyre sokrétűbbé és integrálttá váló nemzetközi intézményhálóba egyre jobban bekapcsolódtak a nemzeti fejlesztési bankok. A regionális, valamint a globális fejlesztési bankokkal kiépített kapcsolatok pótlólagos finanszírozási forrásokhoz juttatta az NFB-eket.

Az 1960-as évek végétől kezdve a finanszírozás hangsúlya fokozatosan áttevődött az iparfejlesztésről és az importhelyettesítő politikák megvalósításáról az exportfinanszírozás, a kis- és középvállalkozások fejlesztése, a szociális célú fejlesztések, valamint az innovatív hitelstruktúrák irányába. A nemzeti fejlesztési bankok jelentős átalakuláson estek át az elmúlt húsz évben. Jó néhányat privatizáltak vagy bezártak. A latin-amerikai és ázsiai NFB-knek sikerült alkalmazkodni a megváltozott makrogazdasági körülményekhez. Pénzügyi szolgáltatásaik kibővítésével, mint például biztosítás, lízing, üzleti és technikai tanácsadás, nagy, nemzeti szintű univerzális bankokká váltak. A banki termékpalletta szélesítésével – úgymint szindikált hitelek nyújtása, kockázatitőke-befektetések – bizonyos fejlesztési bankoknak sikerült növelni portfóliójukat. A hitelezési tevékenység modernizálásán túl a fejlesztési bankok szerkezete és missziója is megváltozott. Jó néhány fejlesztési bank az export-import finanszírozás és a befektetési banki tevékenységek irányába mozdult el. A sikeres pénzintézetek egy része kellő mértékű kapacitást épített ki az elmúlt évtizedben, hogy versenyre tudjon kelni a kereskedelmi bankokkal. Más fejlesztési bankok karcsúsították a nyújtott szolgáltatásaik körét, és egy speciális szakterületre koncentrálnak, mint például a kisvállalkozások finanszírozása. Az 1983-ban alapított Dél-afrikai Fejlesztési Bank például elmozdult a tiszta fejlesztésfinanszírozástól, és 1990 végére bővített, finanszírozási, tanácsadási és partnerségi tevékenységekkel rendelkező fejlesztési intézménnyé vált. A Brazil Fejlesztési Bank 1952-es alapítását követően az infrastruktúrát, később az ipart finanszírozta, míg végül egy diverzifikált tevékenységű bank vált belőle. Manapság körülbelül 751 nemzeti fejlesztési bank létezik a világon, amelyek tevékenységi köre, tulajdonosi szerkezete nagyban különbözik egymástól (privát, állami, vegyes tulajdon). A strukturális eltéréseket illetően három variációt érdemes megemlíteni az NFB-knél. Alapvető elmozdulás érzékelhető a tradicionálisan állami tulajdonú fejlesztési bankok tulajdonosi szerkezetében a vegyes tulajdon irányába. Ennek oka elsődlegesen a pénzügyi

piacok liberalizációja, a kormányok és a donor bankok preferenciáinak változása, a tőkepiacok drasztikus fejlődése.³ A feltörekvő piacok magántőkéhez jutása, valamint a hazai pénzpiacok rohamos fejlődése nagyban leszűkítette a nemzeti fejlesztési bankok mozgásterét. A liberalizált pénzpiacok miatt a fejlesztési bankok egyre nagyobb versenynek vannak kitéve a kereskedelmi bankokkal szemben. A tulajdonosi szerkezetet illetően nagyon széles a nemzeti fejlesztési bankok palettája. A legtöbb fejlesztési bank állami tulajdonú, és forrásait a jegybankhoz vagy a pénzügyminisztériumhoz kötődő speciális alaptól szerzi be. Ezt a tényt figyelembe véve ezek a bankok inkább fejlesztési alapoknak minősíthetők.

Néhány fejlesztési bank tartományi és állami vegyes tulajdonban van, mint például a jelen fejezetben később részletesen ismertetett Német Újjáépítési Hitelintézet (KfW).

Egyes fejlesztési bankok nemzeti, külföldi és multilaterális vegyes tulajdonban vannak: ilyen esetben a bank a nemzetközi együttműködés eszközeként szolgál. Ilyen bank például a Kenyai Fejlesztési Bank, amely a kenyai állam, a holland Fin-Maatschappij voor Ontwikkelingslanden V.A., a Commonwealth Fejlesztési Társaság, a Német Fejlesztési Bank és a Nemzetközi Pénzügyi Társaság (IFC) tulajdonában van.⁴

Jó néhány fejlesztési bankot az 1980-as években privatizáltak a gyenge gazdasági, szociális és pénzügyi eredményei miatt. A privatizáció egyik példája a Szingapúri Fejlesztési Bank.

A fejlett országokban különösen változatos tulajdonosi formációk alakultak ki. A dán állam csak 51%-os részvénytulajdonnal rendelkezik az FMO Bankban, míg a norvég állam csak 15%-os tulajdonosi hányaddal bír az Eksportfinans ASA-ban.⁵ Az osztrák Kontrollbank AG teljes egészében neves osztrák bankok kezében van. Az amerikai Private Export Funding Corporation amerikai bankok tulajdonában van, míg az amerikai Eximbank 100%-ban állami tulajdon.

A tőkepiacok liberalizációja és a megnövekedett tőkeforgalom következtében elengedhetetlen a fejlesztési bankok számára, hogy újradefiniálják a küldetésüket.

A multilaterális fejlesztési bankok már kialakították az átfogó stratégiájukat és célhierarchiájukat. A Világbank például a tudásbank koncepciójával azonosítja magát.

Az EBRD elkötelezte magát az átalakulóban lévő országok mellett.

A volt közép-kelet-európai országokból keleti és déli irányba vonult tovább energiahatékonyságot, valamint a magángazdasággal való partneri kapcsolatok erősítését hirdetve.

Épp itt az ideje, hogy a nemzeti fejlesztési bankok is azonosítsák küldetésüket. A német KfW például kifejlesztette a KfW iránytűprogramot, amely a kis- és középvállalkozásokra, lakásépítésre, környezetvédelemre és a nemzetközi fejlődésre fókuszál.

A nemzeti fejlesztési bankoknál különösen fontos a konkrét, körülhatárolt vízió megállapítása, ugyanis ezek a bankok hivatottak arra, hogy a pénzpiac hiányosságaiból, tökéletlenségéből adódó lyukakat betömjék. A fejlesztési bankoknak semmiképp sem kell versenyezniük a kereskedelmi bankokkal.

A nemzeti fejlesztési bankok elsődlegesen három célkitűzést állítanak maguk elé: a gazdasági fejlődést, a szociális fejlődést és a regionális integrációt. Az 1853-ban alapított chilei Banco Estado azon latin-amerikai fejlesztési bankok egyike, amelynél törvény mondja ki, hogy a bank elsődleges célkitűzése olyan pénzügyi szolgáltatásokat nyújtani, amelyek erősítik a nemzeti gazdasági tevékenység fejlődését. A Brazil Fejlesztési Bank alapító okiratában szerepel, hogy működésének a szociális kohézió erősítésében, az egyenlőtlenségek csökkentésében kell tetőt öltetnie. A Gaboni Fejlesztési Bank a gazdasági és szociális fejlődés legfőbb eszközeként definiálja magát, projektfinanszírozásainál jelentős szerephez jutnak a szociális megfontolások. A fejlesztési bankok statútuma sok esetben a regionális együttműködés erősítését is tartalmazza.

Globalizálódó világunkban egyre jelentősebb szerephez jutnak a nemzeti szintű fejlesztési bankok. A 2007 májusában Genfben megtartott, „Nemzeti szintű fejlesztési bankok szerepének újragondolása” című ENSZ-konferencián a következőképpen definiálták a nemzeti fejlesztési bankokat: „Olyan pénzügyi intézmények, amelyek elsődlegesen olyan hosszú távú projektek finanszírozásával foglalkoznak, amelyeket kedvező külső hatásaik ellenére a privát kereskedelmi bankok nem finanszíroznának.”⁶

A definíciót a következő kiegészítéssel lehet még finomítani: „Pénzügyi intézmények, amelyeket a gazdasági fejlődés erősítése céljából hoznak létre a szociális és regionális integráció aspektusainak figyelembevételével. Ezek a pénzintézetek hosszú távú finanszírozást biztosítanak a pozitív externáliákat generáló projektek számára”⁷.

A NEMZETI FEJLESZTÉSI BANKOK CÉLJAINAK ISMERTETÉSE

A nemzeti fejlesztési bankok célkitűzéseiket az alábbi szisztéma alapján vázolják és valósítják meg:

A nemzeti fejlesztési bankok először is kiértékelik az adott projektek gazdasági és szociális hatásait. Az NFB-k hosszú lejáratú finanszírozásaikkal hosszú távú gazdasági kapcsolatokat építenek ki a beruházókkal, és végigkísérik a projekt életútját. Technikai együttműködés útján segítik a gazdasági növekedés szempontjából kulcsfontosságú ágazatokat.

A nagy volumenű projektek kapcsán katalizátorszerepet játszanak a beruházók érdeklődésének felkeltésével. Az anticiklikus finanszírozásai-
kon keresztül csillapítják a pénzügyi, gazdasági válságok kedvezőtlen hatásait. Az 1990-es évektől kezdve az NFB-k a globalizáció következtében jelentősen átalakították tevékenységük körét és stratégiájukat.

A nemzeti szintű fejlesztési bankok stratégiája az alábbi szintekből tevődik össze:

- a legalsó szinten található az alapvető követelmények (jó kormányzás, hatékony menedzsment, fenntarthatóság, szabályozás és felügyelet);
- a második szinten helyezkednek el a bankok legfőbb tevékenységi területei, valamint ide kapcsolódik a fentiekben már részletezett 5 akcióprogram: projektértékelés, nyomon követés, befektetői érdeklődés felkeltése, technikai segítségnyújtás, negatív hatások kiegyensúlyozása (5A's: appraise, accompany, attract, assist, alleviate);
- a legfelső szinten található az elérni kívánt eredmény⁸ (1. ábra).

1. ábra: A fejlesztési bankok legfőbb célkitűzései



Forrás: Alexander Trepelkov: *Financing for Development: Rethinking the Role of National Development Banks*. Geneva, 3–4. May, 2007, 7. o.

A piramis második szintjén található lényeges tevékenységeket tekinthetjük a bank prioritásainak, amelyek alapján működik. Az infrastruktúra közép- és hosszú távú finanszírozása állami és magán pénzügyi források bevonásával történik. Bár az infrastruktúra fejlesztése elengedhetetlen egy ország gazdaságának fejlődése szempontjából, ügyelni kell arra, hogy a többi fejlesztendő terület ne merüljön feledésbe. Az egyéb finanszírozásokat az NFB-k a hosszú távú hitelezés kiegészítéseként, vagy azzal párhuzamosan nyújtják, rövid lejáratú kölcsönök, kötvénykibocsátás és szindikált hitelek formájában. A termelési szerkezet támogatása abban ölt testet, hogy a bank támogatja a fejlesztési stratégiájával összhangban lévő strukturális átalakításokat annak érdekében, hogy az árutermelés és szolgáltatásnyújtás helyt tudjon állni a világgazdasági versenyben.

1. táblázat: A nemzeti szintű fejlesztési bankok működése

Akciók	Célok	Mechanizmus	Kihívás
Értékelés	Projektek	A pénzügyi megtérülés mellett a projekt gazdasági, szociális aspektusait is vizsgálják	A fejlesztési célok és a fenntartható finanszírozási politikák újragondolása
Nyomon követés	Befektetők	A hosszú távú finanszírozások miatt a legfontosabb pénzügyi forrást jelentik az infrastrukturális projektek számára	Hosszú távú, projekt-re szabott termékek ajánlása
Befektetők érdeklődésének felkeltése	Tőke	Katalizátorszerepük miatt nélkülözhetetlenek a külföldi befektetők, multilaterális és regionális pénzügyi intézmények vonzásában	Katalizátorszerep kifejlesztése a nagy volumenű pénzügyi operációk számára
Technikai segítségnyújtás	Termelő-szektorok	A technikai segítségnyújtás egyre fontosabb szerepet játszik az NFB-k életében	A tudás és tapasztalat megosztása
Negatív hatások kiegyensúlyozása	Pénzügyi válság	A regionális fejlesztési bankokkal való együttműködésben, de önállóan is finanszírozást tudnak biztosítani még a válságidőszakokban is	Az NFB-k anticiklikus potenciáljának hirdetése

Forrás: Rethinking the Role of National Development Banks. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, New York, December 2005, 12. o.

A nemzeti szintű fejlesztési bankoknak úttörő, és egyben *hiánypótló szerepet* kell játszani a pénzügyi szektorban az olyan szolgáltatásnyújtások területén, amelyeket a kereskedelmi bankok vagy egyáltalán nem, vagy a közjó és az ipari infrastruktúra szempontjából csak kedvezőtlen pénzügyi feltételek mellett nyújtanak. A hiánypótló szerepen kívül még két alap-

**...két alapvető feladat
hárul a nemzeti fejlesztési
bankokra: az üzleti
környezet fejlesztése és
a kapacitásnövelés.**

vető feladat hárul a nemzeti fejlesztési bankokra: *az üzleti környezet fejlesztése és a kapacitásnövelés.*⁹

A nemzeti fejlesztési bankoknak a hiánypótlás szempontjából elsődlegesen három lényegi területre kell koncentrálniuk: hosszú távú finanszírozások biztosítására, a pénzügyi termékek, szolgál-

tatások palettájának kiszélesítésére, valamint a pénzügyi szektorok belső kohéziójának, összekapcsolódásának biztosítására (*1. táblázat*). Hosszú távú finanszírozás alatt elsősorban az infrastrukturális projektek finanszírozását, a piac nem megfelelő működése miatti finanszírozási szükségleteket, kiegészítő jellegű finanszírozásokat, a regionális és nemzetközi fejlesztési bankokkal való együttműködést, valamint a kormányzati akcióprogramokban való részvételt értjük. A pénzügyi szolgáltatások körének bővítése elsődlegesen a rövid távú hitelezésre, szindikált hitelezésre, garanciavállalásokra, kockázatitőke-társaságok alapítására irányul. A pénzügyi szektor kompakt, koherens egységének biztosítása a kis- és középvállalkozások külső pénzügyi forrásokhoz juttatását, mikrohitelezést, valamint a jogi és pénzügyi infrastruktúra biztosítását foglalja magában.

Az alapvető infrastruktúra-beruházások fontosságát a monterreyi konszenzus is magában foglalja: „Ezek a beruházások nélkülözhetetlenek a célból, hogy az emberek, mindenekelőtt a nélkülözők jobban tudjanak alkalmazkodni a változó gazdasági feltételekhez és lehetőségekhez”.¹⁰ A Földön több mint 2 milliárd ember nem rendelkezik vezetékess ivóvízellátással, két és fél milliárd ember nem rendelkezik villamosenergia-ellátással. 1,2 milliárd ember nem jut tiszta ivóvízhez, egymilliárd ember pedig olyan régiókban él, ahol nincs közút- és vasúthálózat. A Világbank kimutatása szerint a fejlődő országoknak GDP-jük 5%-át kellene infrastruktúra-fejlesztésre fordítaniuk középtávon, amely évi 450 millió dollárnak felel meg. A hosszú távú finanszírozásokat számos

tényező hátráltatja. Először is a hosszú távú megtakarítások nem kielégítő mértéke az egyik hátráltató ok. Második lényeges akadály a piac hibáiból ered, úgymint az információhiány, a túlzott pénzügyi biztosítéki igény támasztása, a hitelgarancia-lehetőségek hiánya, a követelések és kötelezettségek időbeni eltérései, jogi nehézségek, szerződéskötési díj. A részletezett hiányosságok jelentős kormányzati intézkedéseket követelnek meg. Javítani kell az általános üzleti környezetet, szektorális reformokat kell végrehajtani a verseny fokozása és az új piaci szereplők piacra lépésének könnyítése érdekében. A piacra lépési nehézségek nagyon sok esetben a gazdasági növekedés gátjai, amely háttérben sokszor a nem megfelelő piaci szabályozás áll. A piaci hiányosságok hathatós szabályozási intézkedéseket és valós felügyeleti kontrollt, hatékony adórendszert, kiszámítható szektorális politikákat, valamint kiszámítható jogi eljárásrendet, kikényszeríthetőséget követel meg.¹¹ Mindegyik felsorolt elem a nemzeti politika függvénye, amelyek lényegesen túlmutatnak a nemzeti fejlesztési bankok kapacitásain, lehetőségein, ugyanakkor meghatározóak a működésük szempontjából. A nemzeti fejlesztési bankok döntő többsége az infrastrukturális projektekre koncentrálnak. A kínai fejlesztési bank 1994-es megalakulásától 2005-ig 90%-ban infrastrukturális projekteket finanszírozott, úgymint energetika, út- és vasútépítés, vegyipar, telekommunikáció.

Bizonyos fejlett országok bankjai is – mint például a JBIC (Japan International Cooperation Agency) „ODA-hitelei” (Official Development Assistance – Hivatalos Fejlesztési Segély) – nyújtanak hosszú távú infrastruktúra-fejlesztési hiteleket a fejlesztési segély hivatalos formájában.¹² Ezek a hitelek Kelet-Ázsia és a csendes-óceáni térség gazdasági infrastruktúrájának fejlődéséhez hivatottak hozzájárulni. 1990 óta kumulálva 120 milliárd USD összegű hitelt helyezett ki a bank, 60%-ban infrastrukturális projektekre. Jó néhány kormány úgy döntött, hogy speciális infrastruktúra-fejlesztési alapokat hoz létre. India például 1995–96-ban létrehozta a vidéki infrastruktúra-fejlesztési alapot, mivel a kereskedelmi bankok által nyújtott szolgáltatások nem találtak az igényekkel. Az indiai jegybank az alapot a mezőgazdaság és a vidék fejlesztésére használja. A világ számos más táján lehet hasonló kezdeményezésekkel találkozni. Mexikóban például egy állami tulajdonú bank létrehozott egy infrastruktúra-alapot, amelynek célja a magántőke vonzása volt. A hosszú távon megtérülő projektfelfinanszírozások speciális eljárásren-

det igényelnek. Különösen igaz ez a PPP, azaz a köz- és a magánszféra együttes tulajdonlásával megvalósuló energetikai projektek esetében.

Az infrastruktúra-finanszírozások nagymértékben függenek a magán-szektor forrásainak mobilizálhatóságától. Ha a történelmet vizsgáljuk, láthatjuk, hogy a fejlődő országokban az ilyen projekteket 70%-ban a közszféra, mindenekelőtt az állami fejlesztési bankok finanszírozták. A beruházásokhoz szükséges források 22%-a származott magánforrásból, míg a fennmaradó 8% hivatalos fejlesztési támogatás volt. Tekintettel arra, hogy a jelentős költségvetési hiány miatt számos országnak nem áll módjában speciális pénzalapok létrehozása, amelyek forrásait aztán a fejlesztési bankokon keresztül infrastruktúra-projektekre lehet fordítani, a fejlesztési bankoknak kulcsszerepük lesz a magántőke felkutatásában és meggyőzésében. A külföldi hivatalos források szintén nagyon jelentősek a hosszú távú projektek szempontjából. Annak érdekében, hogy változzon az 1990-es években megfigyelhető trend, miszerint a nemzetközi multilaterális bankok közvetlenül finanszírozzák a kormányokat és a magántulajdonú bankokat, a nemzeti fejlesztési bankok igazgatóságának mindent meg kell tennie, hogy együttműködjön a multilaterális és regionális fejlesztési bankokkal. A laoszi Nam Theun vízerőműprojekt jól példázza a hivatalos külföldi finanszírozási források és a hatékony partnerség kapcsolatát. A hazai fejlesztési bank és az Ázsiai Fejlesztési Bank együttműködését jól kiegészítették a nemzetközi pénzintézetek garancianyújtásaikkal: COFACE – Franciaország; GIEK – Svédország.

A NEMZETI FEJLESZTÉSI BANKOK FINANSZÍROZÁSAI

A nemzeti fejlesztési bankoknak az alábbi opciókat kell mérlegelniük finanszírozási stratégiájuk kialakításakor:

– Támogatott hitelezés: A támogatott hitelezés esetében a bankoknak meg kell határozniuk, hogy milyen mértékű támogatást kívánnak nyújtani a hitelfelvevőknek. A fejlett ipari országok fejlesztési bankjai (Németország, Franciaország, Japán, Dél-Korea) viszonylag kis kamattámogatást építenek be a finanszírozásaikba, amelyeket a hitelfelvevők széles körének kínálnak. Ezzel szemben a fejlődő országok fejlesztési bankjai jóval nagyobb kamattámogatást adnak a hitelfelvevőknek, amely nemritkán kamatmentes finanszírozást jelent.

– Kérdés az is, hogy a nemzeti fejlesztési bankok csak belföldi, vagy külföldi befektetők projektjeit is finanszírozzák. A Botswanai Fejlesztési Bank például mindkét befektetői körnek nyújt hosszú távú finanszírozási forrást. A bank forrásainak 30%-a külföldi forrásból származik.

– A pool finanszírozás nemcsak regionális, hanem helyi szinten is működik. A kötvényfinanszírozásokon keresztül el lehet érni a méretgazdaságosságot az önkormányzatok esetében. A kötvényfinanszírozás előnyei a kockázat csökkentése, valamint a méretgazdaságosság. A dán KommuneKredit, a francia Crédit Municipal, valamint a japán Finance Corporation for Municipal Enterprises emelkedik ki szolgáltatásaival ezen a területen.

– A nemzeti szintű fejlesztési bankok szerteágazó, komplex pénzügyi termékeket dolgoznak ki. Ilyen termékek a társfinanszírozások, a hitelkeretek, az alárendelt kölcsönök, a konzorciális hitelkeretek, valamint a felsorolt termékek regionális fejlesztési bankok közreműködésével történő együttes nyújtása.

– A nemzeti fejlesztési bankok olyan intézményi hálót generálnak, amely nagyban előmozdítja a hosszú távú finanszírozási szolgáltatások körének bővülését. A magánszektor bevonása szintén lehetővé teszi az új innovatív pénzügyi termékek elterjedését.¹³

A hosszú távú finanszírozásoknál nem szabad megfeledkezni a likviditási rizikóról. A hosszú távú finanszírozások jelentős saját tőkét, egyenletes, folyamatos követelésállományt tesznek szükségessé. A különböző forrásokkal (megtakarítások, kötvénykibocsátás, bankhitel) rendelkező bankoknak is nagyon érzékeny cash flow és treasury management rendszert kell működtetniük, hogy kezelni tudják a kamat-, likviditási és árfolyamkockázataikat.

Egyéb fejlesztési célú pénzügyi termékek

A rövid távú finanszírozás kevésbé jellemző a fejlesztési bankokra, mivel ezen a területen a kereskedelmi bankok jobb teljesítményt nyújtanak. Az infrastrukturális fejlesztések térhódítása szintén háttérbe szorította a rövid távú finanszírozásokat. Bár a rövid távú finanszírozások a kereskedelmi bankok profiljába vágnak, mégis vannak olyan infrastruktúra-fejlesztéshez kapcsolódó rövid távú pénzügyi termékek, amelyeket a fejlesztési bankoknak biztosítaniuk kell. A fejlődő országok esetében ez

hatványozottan érvényesül. A fejlesztési bankok a kis- és középvállalkozásoknak kedvezőbb pénzügyi feltételeket tudnak biztosítani a kereskedelmi bankoknál. A fejlesztési bankok és a mikrohitelzéssel foglalkozó pénzintézetek közti egyre elmélyülőbb együttműködés miatt a fejlesztési bankok termékportfóliója is bővült a mikrovállalkozások rövid távú finanszírozási igényei következtében. Az exportőrök rövid távú forgóeszköz-finanszírozási igényei csak erősítik ezt a tendenciát¹⁴.

Értékpapír-alapú és strukturált hitelezés

Az *értékpapír-alapú finanszírozás* meghatározó pénzügyi eszközzé válik a közép- és hosszú távú finanszírozások területén. Ezen finanszírozás lényege, hogy a bankok kötelezettséget meghatározó értékpapírt bocsátanak ki árbevétel generáló eszközökkel szemben. Ez a finanszírozási mód lehetőséget biztosít a bankok számára a tőkepiacokkal való kapcsolatra, nagyobb likviditásra és hitelkihelyezésre. Ezzel párhuzamosan csökken a bank kockázata.

Az önkormányzati kötvénykibocsátás is jó forráslehetőséget biztosít az infrastrukturális PPP-konstrukcióban megvalósuló beruházásokhoz. A kötvénypiacnak természetesen stabil makrogazdasági környezetre és szabályozási keretre van szüksége. Mindemellet biztosítani kell a kötvényszorgalmazás másodlagos piacát. A multilaterális és regionális fejlesztési bankok is támogatják az értékpapír-alapú strukturált finanszírozásokat.

A *szindikált hitelezés* az 1970-es években jelent meg először. A szindikált hitelezés lényege, hogy több bank nyújtja a hitelt a hitelfelvevő részére, osztozva ezzel a felmerülő kockázaton és a jövőbeni nyereségen. A Nemzetközi Pénzügyi Társaság (IFC) követelésállományának 13%-a szindikált hitelekből áll össze. A fejlesztési bankok meghatározták a szindikált hitelezésre alkalmas projekt típusokat, amelyek hosszú távú finanszírozásába a multilaterális és regionális fejlesztési bankok is beszállnak.¹⁵ A nemzeti szintű fejlesztési bankok természetesen a magántulajdonú kereskedelmi bankokkal is részt vesznek szindikált hitelezésben. Erre a típusra példaként szolgálhat a Mali Fejlesztési Bank és a Société Générale által a Mali Fejlesztési Ügynökségnek 2003-ban nyújtott 288 millió USD összegű szindikált hitel. Az egészségesen működő, növekvő cégek hosszú távú forráshoz juttatásán túl a szindikált hitelezés további előnye,

hogy a neves multilaterális és regionális fejlesztési bankok bevonása révén csökken az adott ország politikai kockázata, és így a kereskedelmi bankok is készek a társfinanszírozásra. Nagyon jó példa az ilyen jellegű együttműködésre az afrikai Celtel telekommunikációs társaság finanszírozása, amely céget a Nemzetközi Pénzügyi Társaság, a Dél-afrikai Fejlesztési Bank, a francia Proparco, a finn Finnfund és a svéd Swedfund finanszírozott szindikált hitelezés formájában. A szindikált hitelezés eljárásrendje sokat finomodott az elmúlt évtizedekben. A banki kovenánsok meghatározása fejlődött, a kötvénypiacok bázisán számított kockázati árazás egyre elterjedtebbé vált. A felsorolt jó pár kedvező ok miatt a szindikált hitelezés a feltörekvő országokban is nagyon közkedveltté vált. A 1980-as évektől fogva, amikor beindult a feltörekvő országokban a bankok, közműtársaságok, közlekedési és bányavállalatok privatizációja, az állam mint hitelfelvevő szerepe háttérbe szorult. A nemzeti fejlesztési bankoknak is alkalmazkodniuk kellett a megváltozott körülményekhez, és egyre inkább a szindikált hitelezés irányába fordultak.

A *kockázatitőke-befektetés* is egy olyan pénzügyi szolgáltatás, amellyel a nemzeti szintű fejlesztési bankok hozzájárulnak egy ország gazdasági fejlődéséhez. Az innovatív vállalkozásokban való tulajdonszerzés lényege, hogy a bank hitelt nyújt, amelynek fejében résztulajdont – üzletrészt vagy részvényt – szerez egy vállalkozásban. Amikor a vállalkozás nyereségesé válik, elkezd kamatot fizetni a finanszírozó banknak, az pedig értékesíteni tudja üzletrészt.

A nemzeti fejlesztési bankok szempontjából ez a fajta finanszírozás azt jelenti, hogy nem hitelnújtóként, hanem üzleti partnerként, tulajdonostársként működnek közre az adott fejlesztési projektben. Hozzájárulnak a vállalkozás saját tőkéjéhez, amiért üzletrészhez és a realizált eredmény tulajdonosi hányadhoz mért részéhez jutnak. A mexikói NAFIN például az 1980-as években számos fejlesztési alapot hozott létre a külföldi működő tőke mobilizálása érdekében. A NAFIN mexikói tőzsdén való működése nagyon jelentős volt az 1990-es évekig, 1989-ben a tőkepiacon 30%-os piaci részesedéssel rendelkezett. A hazai holdingvállalatok portfóliójának részvény piacon keresztül intézményi vagy szak-

**...a szindikált hitelezés
a feltörekvő országokban is
nagyon közkedveltté vált.**

mai befektetőknek történő értékesítésénél a nemzeti fejlesztési bankok koordináló szerepet játszhatnak.

A fejlett ipari államok speciális fejlesztési alapokat hoztak létre, hogy megkönnyítsék a feltörekvő államok tőkehiányát. Az ilyen speciális pénzügyi alapok célja, hogy mobilizálják a magántőke fejlesztési projektekben való részvételét. Az ilyen alapok támogatják a magántőkével létrehozott kockázatitőke-társaságokat. Ilyen jelentős speciális alapnak számít az amerikai Overseas Private Investment Corporation (OPIC), Tengerentúli Magán Beruházási Társaság, amely egy önfenntartó kormányzati fejlesztési ügynökség. Ez az ügynökség a közvetlen tőkebefektetéseivel egészíti ki a biztosítási és projektfinanszírozási tevékenységeit.

A NEMZETI FEJLESZTÉSI BANKOK MŰKÖDÉSE

A fejlesztési bankok nagyban hozzájárulnak ahhoz, hogy egy adott ország pénzügyi szektora minél inkluzívabbá váljon. Az inkluzív pénzügyi szektor fogalma alatt azt értjük, hogy a társadalom minden rétege, a hátrányos helyzetűek is, részesülnek a fejlődés gyümölcseiből, hozzáférnek a pénzügyi szolgáltatásokhoz.¹⁶ A kereskedelmi bankok például nem nyújtanak megfelelő finanszírozást a kis- és középvállalkozások számára. Ilyenkor jön be a multilaterális fejlesztési bankok kimagasló szerepe, mivel a globális hitelezési konstrukciójukon keresztül célzatos, kedvező feltételű hitelforrásokhoz jut a kkv-szektor. A globális hiteleknel a nemzeti fejlesztési bankok és a kereskedelmi bankok közvetítő szerepet játszanak a multilaterális fejlesztési bankok és a felhasználó kkv-szektor között. A globális hitelkeretek nyújtotta refinanszírozási hitelek megnyitják az utat a kkv-szektor fejlődése előtt.¹⁷ Ez azért is rendkívül fontos, mivel a kkv-szektor foglalkoztatja az aktív munkaerő 60–70%-át, és nem fejlődőképes a gazdaság, hogyha a leginnovatívabbnak számító multinacionális termelő- és kereskedelmi vállalatoknak nincs meg az innovatív, versenyképes kkv-partneri hálózata. A vidékfejlesztés a kkv-szektorhoz hasonlóan szintén a legfontosabb fejlesztési prioritások között foglal helyet. A vidékfejlesztés finanszírozása azért kiemelkedően fontos, mivel a duális gazdasági szerkezet kialakulása hosszú távon gátolja az egészséges fenntartható fejlődést, és nagyon éles társadalmi különbségekhez, ennek okán feszültségekhez vezet. A vidékfejlesztés tárgyköre különösen igényli a hatékony, célorientált állami beavatkozást. Az elmúlt két évti-

zed új fejleménye, hogy a nemzeti fejlesztési bankok átálltak a közvetlen hitelezésről az APEX hitelezésre. Az APEX hitelezés annyit jelent, hogy a bankhitelt kereső vállalkozás felveszi a kapcsolatot egy közvetítő bankkal, amely továbbküldi a projektet egy APEX bankhoz jóváhagyásra. Az APEX bank ellenőrzi a projektet, és csak akkor folyósítja a hitelt, ha az megfelel az előírásoknak. Például az Európai Beruházási Bank kialakított egy sémát az ugandai kormánnyal, amelynek keretében 40 millió euró kedvezményes hitelt nyújtott különböző minősített közvetítő bankokon keresztül a kkv-szektor vállalkozásai számára. A fejlődő országok fejlesztési bankjai példát vehetnének az ilyen hatékony nemzetközi tapasztalatokból, és koordinátor szerepet játszhatnak a finanszírozás szervezésében.

A nemzeti, regionális és multilaterális fejlesztési bankok szerepe az eddigieknél jóval fontosabbá válik a jövőben. Az ezredfordulóra számos olyan új irányelv fogalmazódott meg, amelyek fontossága addig mindig háttérbe szorult. Gondoljunk csak néhány kulcsfontosságú fogalomra, amelyek figyelembevételét a fejlett ipari államok mind gyakrabban hangsúlyozzák. Ilyen fogalmak, elérendő célkitűzések többek között a fenntartható fejlődés, a környezetvédelem, a szén-dioxid-kibocsátás csökkentése, az energiafogyasztás csökkentése az energiahatékonyság növelése, fejlesztése mellett, hatékony és környezetkímélő vízgazdálkodás és mezőgazdaság. A 21. századra az emberiség számának drasztikus növekedése és a környezettel, ásványkincsekkel való pazarló bánásmód paradigmaváltást kényszerített ki. Az emberiség iránti felelősség megköveteli, hogy a kormányok a fentiekben leírt prioritásokra stratégiát, akciótervet dolgozzanak ki, amely nemzeti stratégiákat nyilvánvalóan a nemzetközi szinten, a multilaterális és regionális intézmények szervezésében kidolgozott stratégiákkal kell harmonizálni. Ezen átfogó, új stratégiák megvalósításának eszközrendszerében kiemelkedő helyet foglalnak el a multilaterális, regionális és nemzeti szintű fejlesztési bankok. Nyilvánvaló, hogy a hosszú megtérülésű, nagy volumenű környezetvédelmi, energiahatékonysági, mezőgazdasági és közlekedési projekteket a kereskedelmi bankok önmagukban nem tudják finanszírozni. A 20. század második fele számos olyan új közösségi feladatot hozott a felszínre, amelyek elodázására ma már nincs lehetőség. A népességszám növekedése az ivóvízkészletek és az energiaforrások csökkenése és a megművelhető termőterületek zsugorodása mellett hosszú távon nem

tartható fenn. Mindezen kihívások erősíteni fogják a beavatkozó állam és a multilaterális intézmények jelentőségét. Határozott véleményem, hogy a jövőben valamennyi fejlesztési bank gazdaságban betöltött katalizátorszerepe nőni fog. Nagyon lényeges szempont, hogy sikerüljön elérni, hogy a mindenkori kormányzat felügyelete alatt álló fejlesztési bankok valóban a gazdaság és a társadalom fejlődése szempontjából racionális projekteket finanszírozzanak, és ne az adott kormányzat kiszolgálógépezeteként működjenek.

Az üzleti környezet kiegyensúlyozott fejlesztése érdekében a nemzeti fejlesztési bankok elsődlegesen a kis- és középvállalkozások fejlesztésére, a beruházások ösztönzésére és a pénzügyi piacok volatilitásának csökkentésére koncentrálnak. A kis- és középvállalkozások fejlesztésének legjobb eszközei a közvetlen és exportfinanszírozás, a bankgaranciák, a faktoring konstrukciók, a technikai segítségnyújtás, valamint a tudásközpont-hálózat kialakítása. A nemzeti fejlesztési bankok akkor tudják leginkább ellátni katalizátorszerepüket, ha a PPP, azaz a köz- és a magánszféra kooperációját elősegítik, kapcsolatokat építenek ki a nemzetközi fejlesztési bankokkal, részt vesznek a regionális integráció elmélyítésében, részt vesznek a kockázatok csökkentésében, projektfejlesztésben, valamint az üzleti lehetőségek kiaknázásában. Ami a pénzpiacok volatilitásának csökkentését illeti, nagyon fontos az NFI-k információforrás, anticiklikus finanszírozó, valamint regionális összekötő szerepe.¹⁸

A nemzeti fejlesztési bankok nagyon jelentős hozzáadott értéket képviselnek a prudenciális szabályozás és ellenőrzés, a menedzsmentismerek elmélyítése, valamint a hatékonyságmérés és monitoring területén. A prudenciális szabályozás alatt a pénzintézeti törvényalkotásban való részvételt, az adóbsesorolás meghatározását, valamint portfólióanalízist értünk. A hatékonyságmérés és monitoring nagyon lényeges a fejlődés hatásának mérése, az információmegosztás, az összehasonlíthatóság biztosítása, a projektértékelési kultúra terjesztése, az eredményorientált megközelíthetőség, valamint a legfontosabb jelzőszámok meghatározása szempontjából. A prudenciális és monitoringszabályozás annál is inkább nagyon fontos, mivel még mindig előfordulnak olyan esetek, hogy a nemzeti fejlesztési bankok állami monopolvállalatokat finanszíroznak támogatott hitelkamat mellett.

Emmanuel Moulin, a Citi Bank senior kormányzati bankára 2007 májusában készített prezentációjában külön kiemeli, hogy a nemzeti

fejlesztési bankokkal való szoros együttműködés több szempontból is különösen fontos, mivel ezen bankokon keresztül a kereskedelmi bankok kitűnő kormánykapcsolatokra tehetnek szert, csökkenthetik a politikai kockázatot, és innovatív megoldásokat kínálhatnak a feltörekvő piacok kliensei számára. Ezen pozitív hatásokon túlmenően nem szabad megfeledkezni a hosszú távú finanszírozási forrásokról, a magas környezetvédelmi standardok előnyben részesítéséről, az erős tőkestruktúráról, a helyi tőkepiacok fejlesztéséről, valamint a partnerbankok részéről történő pótlólagos forrásbevonásról.

A *képzési és tanácsadási tevékenység* nyújtása az elmúlt évtizedekben mélyen beépült a nemzeti és multilaterális fejlesztési bankok nem hi-telezési jellegű tevékenységei közé. Az IBRD is széles körű tanácsadási funkciót lát el a kkv-szektor vonatkozásában. Indiában például életre hívta a technikai tanácsadási szervezetek hálózatát, és létrehozta az indiai vállalkozásfejlesztési intézetet. A maláj fejlesztési bank vállalkozásfejlesztési elsődlegesen a humántőke fejlesztésére, a tudástársadalom elmélyítésére és IT-fejlesztésekre irányulnak.

A nemzeti fejlesztési bankok egyik kiváltképp jellemző tulajdonsága a *gazdaság ciklikusságának tompítása*, áthidalása. A nemzeti fejlesztési bankokra különösen kínos feladat hárul a tekintetben, hogy mind a válság, mind pedig a konjunktúraciklusok alatt valóban az életképes, gazdasági növekedést és társadalmi kohéziót elősegítő projekteket finanszírozzák. Nagyon fontos megkülönböztető ismérv a kereskedelmi és fejlesztési bankok között, hogy a kereskedelmi bankok a konjunktúraciklusokban sokszor a kellő biztosíték nélküli, életképtelen projekteket is finanszírozzák, míg dekonjunktúra alatt a valóban racionális, rentábilis projekteket is elutasítják. Azáltal, hogy a nemzeti fejlesztési bankok a recessziós időszakokban is nyújtanak finanszírozást, hozzájárulnak az adott állam anticiklikus, konjunktúra-dekonjunktúra kiegyenlítő politikájához. A fejlesztési bankoknak természetesen széles körű kapcsolatokat kell fenntartaniuk a regionális fejlesztési bankokkal, hogy az anticiklikus időszakok alatt kellő pénzügyi forrással rendelkezzenek a likviditási problémák áthidalásához, az adósság átstrukturálásához.

A nemzeti fejlesztési bankok...

jellemző tulajdonsága

a gazdaság ciklikusságának

tompítása, áthidalása.

A forrásszerzés tekintetében a nemzetközi tőkepiacokon való aktív részvétel magától értetődő.

A nemzeti fejlesztési bankok különös *katalizátorszerepet* töltenek be a gazdaságban. A fejlődő országoknak GDP-jük 5%-át kellene infrastrukturális fejlesztésekre költeniük a versenyképes gazdasági struktúra kialakítása érdekében. Az alacsony jövedelmű államok nem tudják önerőből teljesíteni ezt a feltételt, ezért az ő szempontjukból nélkülözhetetlen a külföldi működő tőke. Bár a költségvetési fegyelem és a kiegyensúlyozott makrogazdasági adatok előfeltételei a működő tőke beáramlásának, a másik oldalon viszont ez azt jelenti, hogy csökken a nemzeti fejlesztési bankokra fordítható költségvetési forrás. A kormányok ilyenkor választás előtt állnak, hogy a nemzetközi elvárásoknak feleljenek-e meg, vagy kellő belső forrást biztosítsanak a közkiadások számára. A makromutatók stabilan tartása elengedhetetlenné teszi a külföldi finanszírozási forrásokat. A privát szektor finanszírozásba való bevonása a kockázatmegosztás szempontjából is különösen fontos. A jelentős infrastrukturális portfólióval rendelkező NFB-k komoly kockázati problémákba keveredhetnek, ha a portfólió további bővítése nincs összhangban a pénzügyi biztosítékul szolgáló eszközökkel. Bár az NFB-k katalizátorszerepe mindenekelőtt az infrastrukturális projekteknél fejt ki hatását, semmiképp sem szabad elfeledkezni a fenntarthatóság kritériumáról, a külföldi finanszírozási források bevonásáról a kockázat csökkentése céljából.

Az NFB-k katalizátorszerepe számos formát ölthet az üzleti lehetőségek kihasználásának megkönnyítéséhez:

– Szinergiák kihasználása: azok a sikeres infrastrukturális projektek, amelyek nem önmagukban lévő, elszigetelt egységeket alkotnak, hanem beleillenek egy széles körű, integrált fejlesztési tervbe. Éppen ezért nagyon fontos a projekt tervezésekor az adott szektor mélyreható vizsgálata és a kapcsolódási pontok, szinergiahatások feltárása, az optimális gazdasági és szociális aspektusok szem előtt tartása.

– A helyi beruházókat össze kell hozni a külföldi működő tőkét biztosító bankokkal és a fejlett technológia szállítóival. A külföldi beruházók viszont biztosítottanak akarják látni, hogy a hitel-, politikai, valamint árfolyamkockázat biztosítható.¹⁹

Ennek alapján az NFB-k elsőrendű feladatai közé tartozik a külföldi működő tőke projektekhez való csatornázása. Nagyon jelentős hangsúlyt kell helyezni a garanciális mechanizmusokra is. A garanciapro-

ramok nagyban elősegítik a magán- és közszféra együttes beruházásait. Az NFB-k szerepe egyre jelentősebbé válik a strukturált finanszírozás területén is. Az egyre komplexebbé váló infrastrukturális projektek egyre kifinomultabb projektfinanszírozási módokat tesznek szükségessé.

Összefoglalva, a nemzeti fejlesztési bankoknak olyan hatékony közvetítő szerepet kell betölteniük, hogy a külföldi és hazai költségvetésből származó forrásokat a lehető leghatékonyabb módon helyezték ki a hazai befektetők életképes projektjeihez.

A nemzeti fejlesztési bankok nagyon komoly katalizátorszerepet játszanak a *PPP-projektek*, azaz a köz- és magánszféra partneri kapcsolatai keretében létrejövő beruházások finanszírozása területén. A PPP-projektek lényege, hogy a korábban állami vállalatok, hivatalok nyújtotta szolgáltatásokat a magánszektor nyújtja. Bizonyos szolgáltatások ilyen úton való kiszervezése elsődlegesen a nemzeti és nemzetközi fejlesztési célok elérését szolgálják az egészségügy, alapoktatás, vízgazdálkodás és közműszolgáltatások területén. Az együttműködés nagyon gyakori formája a koncessziós szerződés, amelyben a szerződő felek osztoznak a finanszírozáson, viszont a pénzügyi kockázatot a magánszektor viseli. Sok esetben a partnerség különböző üzemeltetési és szolgáltatási szerződést foglal magában. Ilyen esetekben inkább a magánszektor részvételéről, mintsem PPP-partnerségről beszélünk. Chile és Mexikó volt az első két állam, amelyek az 1980-as években először alkalmazták a PPP-konstrukciót. A PPP partneri együttműködés nagyon jelentős potenciált jelent az infrastrukturális beruházásokhoz szükséges pénzügyi források előteremtéséhez. Az NFB-k infrastruktúra-finanszírozásainál egyre jellemzőbbek a PPP-konstrukcióban megvalósuló beruházások. A brazil kormány például a Brazil Fejlesztési Bankon keresztül az Inter-amerikai Fejlesztési Bank és az Andok Fejlesztési Alap bevonásával számos közlekedési projektet finanszírozott a regionális integráció fejlesztése érdekében. A fejlődő országokban különösen fontos szerepet töltenek be a PPP-projektek, mivel az NFB-k így csökkenteni tudják kockázataikat, valamint jóval nagyobb volumenű projektek kivitelezésére nyílik lehetőség. A PPP-beruházások már önmagukban csökkentik a pénzügyi és operációs szintű kockázatokat, azt azonban meg kell hagyni, hogy életképességük záloga a közszférán nyugszik. A PPP-konstrukciók a regionális integráció előrehaladását is elősegítik.²⁰ A latin-amerikai országok Riói csoportja például olyan regionális stratégiát alakított ki, amely

alapját az Európai Unióból vett PPP-konstrukciók képezték. A hatékony PPP-projektek azonban megkövetelik az átlátható és racionális jogi és szabályozási környezetet. A mindenkori kormányok felelősségteljes költségvetési politikája elengedhetetlen a megfelelő mértékű kötelezettségvállalások megítélése szempontjából.

Az előzőekben vázolt példák is jól szemléltették, hogy a nemzeti fejlesztési bankok regionális és multilaterális társaikkal történő együttműködése milyen jelentős multiplikátorhatást vált ki. A regionális fejlesztési bankok nemzeti fejlesztési bankokkal való kooperációja nagyon jól tetten érhető az Iszlám Fejlesztési Bank és a Közel-Kelet államainak kapcsolataiban. Egy adott régió NFB-inek együttműködése szintén nagyon jó hatással van az adott régió fenntartható fejlődése szempontjából.

A MAGYAR FEJLESZTÉSI BANK KÜLDETÉSÉNEK ÉS TEVÉKENYSÉGÉNEK BEMUTATÁSA

A Magyar Fejlesztési Bank Zrt. küldetése, hogy klasszikus fejlesztési bankként a magyarországi beruházások finanszírozásával járuljon hozzá a fejlesztéspolitikai célok megvalósulásához.

Feladata, hogy a magyar gazdaság fejlesztési igényeit alapvetően a pénz- és tőkepiacokról bevont források kedvező feltételű, de piaci alapú kihelyezésével segítse elő.

Célja, hogy tevékenységével segítse elő a beruházások és fejlesztések növelését, a hazai infrastrukturális hiányok felszámolását, ösztönözze a magyarországi vállalkozások, elsősorban a kis- és középvállalati szektor hazai és külföldi tevékenységének bővítését, a gazdaság technológiai, környezetvédelmi, energiahatékonysági fejlesztését, valamint a foglalkoztatás növelését, s mindezek révén aktívan járuljon hozzá Magyarország nemzetközi versenyképességének javításához.

Jól látható, hogy az Új Széchenyi Terv 7 kiemelt programja lefedi az Európa 2020 stratégiai irányelveit, és politikai iránymutatásul szolgál az MFB finanszírozási stratégiájának kidolgozásakor.

A hitelek célja minden esetben beruházás-, vállalkozásfejlesztés volt. Urbán Zoltán vezérigazgató-helyettes elmondása szerint az elmúlt 8 évben összesen 460 millió euró összegben finanszírozott a bank beruházási projekteket. A pénzügyi szakember kiemelte, hogy a Magyar

Fejlesztési Bank lényegesen kedvezőbb pénzügyi kondíciók mellett finanszíroz, mint a kereskedelmi bankok. A kereskedelmi bankok esetében szóba sem jöhet a 15–20 éves hosszú távú finanszírozás. Maximum 5 éves finanszírozást vállalnak, 3–6 havi EURIBOR + 2,5–3% kamatfelár mellett. A Magyar Fejlesztési Bank ezzel szemben a hosszú futamidejű projekteket is finanszírozza jóval kedvezőbb, 3–6 havi EURIBOR + 1,5% kamatfelár mellett. Az MFB fejlesztési banki jellege leginkább a kedvezőbb hitelfeltételekben ragadható meg. Az MFB forrása-ihoz a nemzetközi tőkepiacokon jut hozzá 3–6 havi EURIBOR + 0,28% kamatfeláron.

**...a visszatérítendő
támogatásoknak
fegyelmező hatása van...**

Urbán Zoltán vezérigazgató-helyettes kiemelte az EU-ban egyre erőteljesebben érzékelhető trendet, amely szerint a vissza nem térítendő támogatások aránya visszaszorulóban van. 2012-től az Európai Unió fokozatosan áttér a visszatérítendő támogatásokra (refundable facilities), amelyek valójában hitelkonstrukciókat takarnak. Nyilvánvaló, hogy a visszatérítendő támogatásoknak fegyelmező hatása van, és arra ösztönzi a vállalkozásokat, hogy olyan életerős projektekbe fogjanak, amelyek kellő fedezetet biztosítanak a hitel visszafizetésére.

A Magyar Fejlesztési Bank stratégiájának alapelvei

Az MFB Zrt. klasszikus fejlesztési banki funkciókat ellátó szakosított pénzügyintézet, amely tevékenységét a rá vonatkozó törvényi szabályozás, valamint az Európai Unió támogatás- és versenypolitikai szabályai alapján végzi. A bank szerepel „A hitelintézetek tevékenységének megkezdéséről és folytatásáról szóló 2006/48/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv” kivételi listáján is, ezért a kereskedelmi bankokra vonatkozó prudenciális előírások egy részét az MFB Zrt.-re nem kell alkalmazni, ugyanakkor tevékenysége területileg és bizonyos vonatkozásokban funkcionálisan korlátozott. A Magyar Fejlesztési Bank jogállását, feladatait, tevékenységi körét az MFB Zrt.-ről szóló, többször módosított 2001. évi XX. törvény (MFB törvény), az alapító okirat rendelkezései, valamint a kormány és a tulajdonos által jóváhagyott stratégia határozza meg.²¹

A bank alapvető feladata, hogy a magyarországi beruházások elősegítése révén támogassa a gazdaság fejlődését, bővítse a kis- és középvállalkozások finanszírozási lehetőségeit, hozzájáruljon a technológiai szint és a foglalkoztatás növeléséhez, továbbá a fenntartható fejlődés szempontjait figyelembe vevő energiahatékonysági, környezetvédelmi, infrastrukturális fejlesztések feltételeinek javításához, valamint a regionális különbségek csökkentéséhez. Az európai uniós források hatékony felhasználásának elősegítése érdekében az MFB Zrt. termékeivel hozzájárul a vállalkozások abszorpciók képességének javításához is.

A bank katalizátorszerepet tölt be a harmonikus, kiegyensúlyozott gazdasági növekedés feltételeinek kialakításában, a fejlesztéspolitikai célok, a pénzüpiaci források bevonása és azok kihelyezése, valamint a vállalkozások piaci feltételeknél kedvezőbb finanszírozási feltételeinek összekapcsolásával és hatékony működtetésével.

A bank a magyar gazdaság fejlesztési célkitűzéseit figyelembe véve tevékenykedik, azonban nemcsak azok megvalósításának aktív szereplője, hanem a fejlesztéspolitikai célok kialakításában is aktívan részt vesz. A bank e célokat részben saját tevékenysége, részben az általa irányított, tulajdonolt MFB Bankcsoporthoz tartozó társaságok révén valósítja meg. Az MFB Zrt. tevékenységének két fő iránya van a bankcsoportban; egyrészt a fejlesztésösztönzés közvetlen szereplőjeként megjelenik hitelezési tevékenységével, másrészt a bankcsoport irányítójaként, tulajdonosaként a bankcsoport többi tagjának működését is segíti, ellenőrzi, koordinálja. Az MFB Bankcsoport tevékenységét részben közvetlenül, részben közvetve, a kereskedelmi bankokon keresztül végzi refinanszírozási termékkonstrukciók alkalmazásával.

Az MFB Zrt. és az általa irányított bankcsoport tagjai törekednek az egymást kiegészítő funkciók közötti szinergiák kihasználására. A bank mindezt operatív holding-szerkezetben valósítja meg, ami a forráskoncentráció elősegítése mellett hozzájárul a profiltiszta intézményi szerkezet kialakításához is, s így lehetőség nyílik az egymástól eltérő feltételrendszerű, speciális szakértelmet követelő tevékenységi, intézményi blokkok kialakítására.

Az MFB Zrt. és az általa irányított bankcsoport tagjai piaci forrásaikat a piaci megtérülés elvének érvényesítésével helyezik ki. Ugyanakkor a kialakított bankcsoporti (holding) struktúra lehetőséget ad arra, hogy más finanszírozási konstrukciók (garanciák, tőkekihelyezés) és nem visz-

szatérítendő források – a piackonform tevékenységtől elkülönítve – is megjelenjenek a termékkínálatban.

Az MFB Bankcsoport tevékenységének alapelvei a fenntartható fejlesztés, a forrásokkal való felelősségteljes gazdálkodás, a piaci jellegű működés és a rendelkezésre álló fejlesztési források leghatékonyabb felhasználása, az átlátható működés. Az MFB Zrt. az Európai Unió gazdaságpolitikai prioritásait messzemenően figyelembe veszi, és versenypolitikai előírásait is maradéktalanul betartja. A bank, valamint az általa irányított és tulajdonolt bankcsoporti tagok a fejlesztéspolitika szinte teljes területét átfogva végzik tevékenységüket, a magyar gazdaság csaknem valamennyi szereplőjének kínálják termékeiket:

- a kis- és középvállalatoknak, amelyek fejlesztéseik révén a technológiai, a foglalkoztatási színvonalat emelhetik, és ennek eredményeként a cégek egy része a legnagyobb multinacionális cégek beszállítói hálózatához tud kapcsolódni;

- az önkormányzatoknak fejlesztéseik finanszírozásához;

- a nagyvállalatoknak, különösen azok nagy volumenű fejlesztéseinek finanszírozásánál, amelyekhez a gazdaságban a legnagyobb növekedési húzóhatások kapcsolódnak;

- és a lakosságnak, elsősorban az energiahatékonysági, környezetvédelmi beruházásoknál.

Az MFB Bankcsoport leányvállalatai az alábbi 4 csoportba sorolhatók:

- Vagyonkezelési csoport: a vagyonkezelési csoport 8 vállalatból áll. Ezek közül a legismertebbek az MFB Invest Zrt.; Kisvállalkozás-fejlesztő Pénzügyi Zrt.; MKK Magyar Követeléskezelő Zrt.; Magyar Turizmus Zrt.; Regionális Fejlesztési Holding Zrt.

- Az infrastruktúra csoportba 3 vállalat, a Nemzeti Infrastruktúra-fejlesztő Zrt.; az Állami Autópálya-kezelő Zrt.; valamint a Magyar Közút Nonprofit Zrt. tartozik.

- A pénzügyi csoportba 6 vállalat sorolható: a Magyar Export-Import Bank Zrt.; a Magyar Exporthitel Biztosító Zrt.; a Garantiqa Hitelgarancia Zrt.; a Diákhitel Központ Zrt.; a MAG Magyar Gazdaságfejlesztési Központ Zrt.; a Déli Áramlat Zrt.

- Az agrárcsoporthoz 27 erdő- és vadgazdasági társaság tartozik.

A 2010. évi kormányváltás jelentős változásokat hozott a bankcsoport struktúrájában. Nagyon jelentősen kibővült a vagyonkezelt társaságok köre. Az infrastruktúra és agrárcsoport valamennyi vállalata a Magyar

Nemzeti Vagyonkezelő Zrt., a vagyonkezelési csoport egy része pedig minisztériumi vagyonkezelés alatt állt. Urbán Zoltán vezérigazgató-helyettes a vele folytatott interjú során megerősítette, hogy a fentiekben részletezett állami vállalatok MFB-vagyonkezelésbe történő bevonását elsősorban a szinergiahatások fokozott kihasználása, valamint az erőteljesebb kontroll-lehetőségeket és hatékonyabb tulajdonosi érdekvédelmet biztosító banki háttér generálta. Az átvett vállalatok vezetését jelentősen racionalizálták.

Megszüntették az igazgatóságokat, a felügyelőbizottságok létszámát 3 főben maximálták. Az fb-tagok a korábbi rendszerrel ellentétben nem részesülnek díjazásban. A társaságok struktúraátalakításánál a költség-hatékonyság elérése mellett a transzparens, átlátható, lapos struktúra megvalósítása volt a cél. Az új konzervatív kormány a jelen intézkedéseivel azt kívánja bizonyítani, hogy egyáltalán nem helytálló az a feltételezés, hogy az állam automatikusan rossz gazda, és a rendelkezése alatt álló vagyont nem hatékonyan kezeli.

JEGYZETEK

- ¹ *Rethinking the Role of National Development Banks*. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, New York, December 2005, 5. o.
- ² Uo. 6. o.
- ³ Rafael La Porta – Florencio Lopez de Silanes – Andrei Shleifer: *Government Ownership of Banks*. *Journal of Finance* 57, 2002, 265–301. o.
- ⁴ Uo.
- ⁵ *Rethinking the Role of National Development Banks*, i. m.
- ⁶ Alexander Trepelkov (deputy director, Financing for Development Office, Department of Economic and Social Affairs, United Nations): *Financing for Development: Rethinking the Role of National Development Banks*. Geneva, 3–4. May, 2007.
- ⁷ Ugo Panizza – Eduardo Levy-Yeyati – Alejandro Micco: *Should the Government Be in the Banking Business? The Role of State-Owned and Development Banks*. Working Papers 1014, Inter-American Development Bank, 2004.
- ⁸ *Rethinking the Role of National Development Banks*, i. m. 11. o.
- ⁹ Asli Demirguc-Kunt et al.: *Capital Structures in Developing Countries*. *The Journal of Finance*, Vol. LVI., No. 1., Febr. 2001.
- ¹⁰ *Rethinking the Role of National Development Banks*, i. m.
- ¹¹ James R. Tybout: *Manufacturing Firms in Developing Countries: How Well Do They Do*,

and Why? Journal of Economic Literature, Vol. XXXVIII, March 2000, 11–44. o.

- ¹² www.jica.go.jp/english/our_work/types_of_assistance/oda_loans/oda_op_info/guide/handbooks/pdf/201204_chapter2_en.pdf
- ¹³ *Report of the Secretary General on Multi-Stakeholder Consultations on Financing for Development*. Advance Unedited Version, A/60/289, United Nations, 7 September 2005.
- ¹⁴ Ricardo Hausmann – Dani Rodrik – Andrés Valesco: *Growth Diagnostic*. JF Kennedy School of Government, Harvard University, March 2005.
- ¹⁵ Blaise Ganadecz: *The Syndicated Loan Market: Structure, Development and Implications*. BIS Quarterly Review, Dec. 2004.
- ¹⁶ José Antonio Ocampo: *Inclusive financial sectors*. Statement to the Second Committee, General Assembly, United Nations, 2004.
- ¹⁷ United Nations Conference on Trade and Development. Commission on Enterprise, Business Facilitation and Development, Expert Meeting on Improving Competitiveness of SMEs in Developing Countries. Geneva, 22–24. October, 2001.
- ¹⁸ Alejandro Micco – Ugo Panizza: *Should the Government Be in the Banking Business? The Role of State-Owned and Development Banks*. Working Papers, Inter-American Development Bank, 2004.
- ¹⁹ Michael Camdessus: *Catalytic role of NDBs: Case of Water Infrastructure*. Report of the World Panel on Financing Water Infrastructure, 2003.
- ²⁰ *Building on the Monterrey Consensus: The Growing Role of Public-Private Partnerships in Mobilizing Resources for Development*. Final report on multi-stakeholder consultations organized by WEF, World Economic Forum, 2005.
- ²¹ *Éves jelentés 2009*. Magyar Fejlesztési Bank Zrt., 21. o.